

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет природничих наук

кафедра лісового і аграрного менеджменту

Дмитрик Павло, Коляджин Ігор

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ЗА
ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

*(для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 205 Лісове господарство)*

Івано-Франківськ - 2024

Методичні рекомендації до написання та захисту дипломної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти (для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 205 Лісове господарство) / Уклад. П.М. Дмитрик., І.Ф. Коляджин. Івано-Франківськ, 2024. 44 с.

Рекомендації розробили:

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового і аграрного менеджменту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Дмитрик Павло Миколайович**

кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового і аграрного менеджменту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Коляджин Ігор Федорович**

Рецензенти:

доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри лісового і аграрного менеджменту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Олійник Василь Степанович**

доктор біологічних наук, директор Прикарпатського фахового коледжу лісового господарства та туризму
Черневий Юрій Іванович

кандидат біологічних наук, доцент, завідувач кафедри лісового і аграрного менеджменту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Клід Віктор Васильович**

Методичні рекомендації схвалені на засіданні кафедри лісового і аграрного менеджменту факультету природничих наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 28 від лютого 2024 року).

Методичні рекомендації затверджені і рекомендовані до використання у навчальному процесі Вченою радою факультету природничих наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 07 від 20 березня 2024 року).

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ (основні поняття та визначення).....	5
2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	6
3. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	7
4. ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА СТРУКТУРА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	10
5. ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	18
5.1 Загальні правила оформлення.....	18
5.2 Нумерація.....	19
5.3 Оформлення таблиць.....	19
5.4 Оформлення ілюстрацій.....	20
5.5 Формули та рівняння.....	21
5.6. Цитування і посилання в тексті на використані літературні джерела....	22
5.7. Одиниці вимірювання та скорочення у тексті.....	23
5.8. Вимоги до оформлення списку використаних джерел.....	24
5.9. Оформлення додатків.....	24
6. ПЕРЕВІРКА НА АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ.....	24
7. ПІДГОТОВКА ДОПОВІДІ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ.....	26
8. ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ.....	27
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	31
ДОДАТКИ.....	33

ПЕРЕДМОВА

Висококваліфікований фахівець спеціальності 205 Лісове господарство за другим (магістерським) рівнем освіти повинен мати відповідну теоретичну та практичну підготовку, організаторські навички, діловитість, досвід дослідницької роботи, вміння творити, мислити й працювати з людьми.

Виконання дипломної роботи є заключним етапом навчання студентів у вищому навчальному закладі і має за мету систематизувати знання, розширити і закріпити професійні уміння та навички щодо вирішення завдань, максимально наближених до умов виробництва у всіх галузях лісогосподарського комплексу.

Дипломна робота другого магістерського рівня вищої освіти виконується на основі глибокого вивчення наукової літератури зі спеціальності (монографій, статей, авторефератів дисертацій, періодичних видань, нормативної літератури тощо) та за результатами самостійної дослідної роботи.

Магістерська робота може бути дослідницького, або проектувального характеру, а також із узагальнення виробничого досвіду об'єкту господарювання.

У дипломній роботі має бути висвітлена тема дослідження відповідно до програм, затверджених кафедрою, у тому числі окремі сучасні перспективні теоретичні та практичні питання.

У процесі написання робіт під керівництвом професорів та доцентів кафедри студенти опановують методи та набувають вміння проведення наукового дослідження, що залежить від багатьох чинників, серед яких найважливішим є чітка уява про основні вимоги, що ставляться до них.

Невідповідності при написанні магістерської дипломної роботи до державного стандарту і встановленим вимогам суттєво впливають на підсумкову оцінку роботи, а у випадку значних відхилень робота може бути взагалі недопущена до захисту. Тому її оформленню повинна бути приділена особлива увага. Дотримання студентом методичних вимог при виконанні роботи сприяє вихованню в нього належного наукового стилю, прищеплює певні навички до самостійного проведення дослідження, що буде корисним у подальшій науковій та виробничій діяльності.

Розроблені нами рекомендації мають допомогти студентам в правильному оформленні дипломної (магістерської) роботи. При їх написанні були враховані державні стандарти, нормативні матеріали, які стосуються оформлення рукописів наукових робіт у вищій школі. Значна увага відведена правилам бібліографічного опису друкованих видань, оскільки, як свідчить досвід, тут виникають труднощі не лише у студентів, але й у аспірантів та наукових працівників.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ (основні поняття та визначення)

Магістр (від лат. *magister*) в буквальному перекладі на українську мову означає начальник, учитель. Так називали ряд посад в стародавньому Римі. Пізніше в Європі великим магістром (гросмейстером) стали називати главу католицького духовно-рицарського ордену.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» **магістр** – це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом (науковою установою) у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми.

В українській вищій школі ступінь магістра присуджується після навчання, яке завершується підготовкою і захистом роботи. Підготовку магістрів можуть здійснювати лише вищі навчальні заклади, які мають IV рівень акредитації.

Дипломна магістерська робота – це самостійна наукова кваліфікаційна робота, яка виконується після проходження науково-дослідної практики з елементами дослідництва й інновації та є підсумком теоретичної і практичної підготовки у рамках нормативної та вибіркової складових освітньо-професійної програми підготовки магістрів.

Виконання роботи має за мету набуття слухачами магістратури умінь, знань та навиків, які необхідні для виконання професійних обов'язків. Така праця вимагає досконалого знання нормативних документів, інструкцій, технічних вимог, стандартів, що дасть змогу майбутнім фахівцям бути підготовленими до практичної і науково-дослідницької роботи.

У роботі подають науково-виробничі інформаційні матеріали, які в найбільш повному обсязі розкривають результати пошуку із детальним описом методики і методів дослідження, елементів гіпотетичної теорії. Основою такої роботи є новий матеріал, що включає опис інноваційного фактажу, явищ або закономірностей, а також раніше відомий та узагальнений матеріал, які відображають наукову позицію автора, його освітній кваліфікаційний рівень, відповідають вимогам оригінальності, унікальності та неповторності висунутих положень.

Магістерську дипломну роботу відносять до окремого виду наукової діяльності. Вона виконує кваліфікаційну функцію: вказує на рівень підготовки фахівця, його наукову компетентність, уміння самостійно вести науковий пошук, вирішувати конкретні завдання, що підтверджується публічним захистом роботи на засіданні Екзаменаційної комісії (ЕК).

Магістерська робота має бути подана у вигляді текстового та ілюстративного матеріалу, у якому упорядковано науково-дослідну інформацію відповідно до її структури з урахуванням всіх компонентів. У роботі мають бути відображені як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання, пов'язані з

дослідженнями у галузі лісового господарства. Зміст дипломної роботи повинен характеризуватися оригінальним підходом у вирішенні поставленої мети, включаючи обґрунтування положень, гіпотез, наукових фактів, явищ та закономірностей, узагальнень та класифікацій раніше відомих позицій, або їх висвітлення у новому аспекті.

Вимоги до виконання дипломної магістерської роботи:

- магістерська робота повинна в повному обсязі висвітлювати систему теоретичних і практичних знань, отриманих випускниками за фахом і обраною темою;
- розглянуті питання мають бути подані на такому науково-методичному рівні, щоб можна було рекомендувати їх для практичної реалізації;
- обов'язкове використання сучасних інформаційних технологій представлення й обробки економічної інформації;
- при проведенні дослідження з обраної теми необхідно використовувати комплексні системи методів пізнання, зокрема, економіко-статистичні методи моделювання, аналізу і прогнозування, евристичні методи дослідження й інші;
- зміст і послідовність поданого матеріалу в магістерській роботі повинні відповідати логіці пізнання, щоб досліджувані проблеми одержали логічне завершення у вигляді висновків та рекомендацій.

Дипломна робота повинна відповідати наступним **умовам**:

- реальність, тобто відображати рішення конкретних проблем розвитку суспільства, мати практичне і науково-теоретичне значення;
- актуальність – тематика повинна відноситися до сучасних проблем в області ведення лісового господарства (спостереження, облік, аналіз); обґрунтування і прийняття управлінських рішень;
- достатній науково-методологічний рівень, тобто магістерська робота повинна виконуватися на високому науково-теоретичному рівні з використанням методів пізнання об'єктивного світу, сучасних інформаційних технологій і обчислювальної техніки.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Мета дипломної роботи – систематизація набутих за період навчання у вищому навчальному закладі знань, проведення теоретичних і практичних досліджень, поглиблення та осмислення професійної проблематики, розробка інноваційних пропозицій у певній сфері виробництва, або наукової діяльності та рекомендації щодо їх впровадження.

Основні завдання дипломної роботи:

- розвиток навичок самостійної роботи, закріплення та поглиблення теоретичних і практичних знань;

- набуття вмінь узагальнювати, аналізувати наукові джерела та статистичні дані, формулювати наукові висновки і обґрунтовувати конкретні пропозиції виробництву;
- набуття вмінь формулювати завдання та вибирати методи його виконання і шляхи реалізації їх у конкретних виробничих умовах;
- проаналізувати діяльність господарства з питань узагальненого досвіду ведення об'єкта господарювання;
- розробити заходи щодо підвищення продуктивності лісів рубками догляду;
- розробити проекти лісових розсадників;
- проектування захисних насаджень та лісових культур;
- узагальнити передовий виробничий досвід з питань вирощування лісів і реалізації лісової продукції.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Процес підготовки магістерської роботи складається з декількох послідовних взаємозалежних **етапів**:

- вибір та затвердження на засіданні кафедри теми магістерської роботи, визначення її структури, формулювання мети, об'єкта і предмета дослідження;
- розробка керівником роботи завдання та складання поетапного плану проведення і виконання досліджень;
- вивчення об'єкта дослідження: розробка інформаційної бази безпосередньо по об'єкту дослідження і зовнішньому середовищу, що його формує та впливає на зміну об'єкта;
- робота зі спеціальною науковою, науково-методичною літературою, інструктивними матеріалами, нормативними актами по обраній темі;
- збір матеріалів під час проходження науково-практичних та виробничих практик;
- обробка матеріалів із застосуванням сучасних методів статистичного аналізу;
- написання першого варіанту роботи, подання його на перевірку науковому керівнику;
- усунення недоліків, написання остаточного варіанту та оформлення магістерської роботи;
- апробація результатів досліджень на засіданнях наукового гуртка кафедри лісового і аграрного менеджменту, семінарах, публікаціями тез доповідей на наукових конференціях, а також публікаціями наукових праць у студентських наукових збірниках;
- подання зброшурованої у твердій палітурі завершеної магістерської роботи та автореферату на кафедру;
- отримання відгука наукового керівника;
- рецензування (внутрішнє, або зовнішнє) дипломної роботи фахівцем з досліджуваної проблеми з вченим ступенем;
- захист магістерської дипломної роботи на засіданні екзаменаційної комісії (ЕК).

До захисту магістерської роботи допускаються студенти, які успішно склали екзаменаційну сесію, завершили виробничі та науково-дослідні практики, захистили відповідні звіти, виконали усі завдання навчального плану.

Вибір наукового керівника. Студенту надається можливість самостійно обрати наукового керівника. Керівниками магістерських дипломних робіт призначаються викладачі кафедри, які мають наукові ступені та вчені звання, а також у відповідності до їх наукових чи професійних інтересів і тематики науково-дослідних робіт, що виконуються ними. Список наукових керівників затверджується на засіданні кафедри щорічно.

До обов'язків наукового керівника належать: кінцеве формулювання теми роботи, розробка її концепції, вибір методик проведення дослідження; допомога студенту у виборі та опрацюванні необхідної літератури, довідкових та архівних матеріалів, інших джерел за темою роботи; розробка індивідуального плану-графіку на весь період підготовки роботи та проведення досліджень; аналіз та контроль організації самостійної роботи студента; проведення систематичних консультацій; написання письмового відгуку на магістерську роботу; допомога студентові в підготовці її до захисту.

Консультантами з окремих розділів магістерської роботи можуть призначатись професори, доценти, науковці, викладачі університету та інших навчальних закладів освіти III - IV рівня акредитації, висококваліфіковані фахівці лісової галузі з науковим ступенем. Консультанти перевіряють відповідну частину виконаної студентом роботи, вносять свої пропозиції, які повинні бути враховані при виконанні дипломної роботи.

Вибір напрямку наукових досліджень. Студенту надається можливість самостійно обрати напрям наукових досліджень та попередньо визначитись з темою, виходячи з тематики, запропонованої випускною кафедрою. Студент може подати власну тему з урахуванням своїх науково-практичних інтересів. В останньому випадку студенту необхідно всебічно обґрунтувати доцільність самостійного вибору теми дипломної роботи та узгодити її з науковим керівником. Перелік тем оновлюється щорічно та затверджується на засіданнях кафедри лісового і аграрного менеджменту до 20 жовтня.

Назва (тема) дипломної роботи має бути лаконічною, стислою і конкретною, відповідати спеціальності 205 Лісове господарство та суті досліджуваної проблеми, вказувати на предмет і об'єкт дослідження. У назві не бажано використовувати ускладнену, узагальнюючу чи ненаукову термінологію.

Студент, за погодженням з науковим керівником і кафедрою, може пізніше змінити назву теми, або саму тему магістерської роботи, відповідно до змісту.

Списки студентів і теми магістерських робіт та наукових керівників затверджуються рішенням кафедри і Вченої ради факультету.

Вихідні дані для дипломної роботи здобувач магістратури отримує у наукових установах, господарствах та підприємствах лісової галузі, де проходить

науково-дослідну та виробничі практики.

Робота повинна викладатись державною мовою. Інформацію за темою дослідження необхідно подавати у такому обсязі, щоб на основі аналізу отриманих результатів можна було зробити обґрунтовані змістовні висновки та рекомендації виробництву. Детально висвітлюється опис методик проведення досліджень та наукова інформація - згідно з фактичним матеріалом і обґрунтуванням новизни. Обов'язково вказується практичне значення роботи.

Коротко зміст, умови, методику і результати досліджень, висновки та рекомендації виробництву дублюють в **авторефераті**, написаному за всіма вимогами наукових робіт із врахуванням його специфіки. Презентується автореферат безпосередньо на захисті роботи і дає змогу кожному з членів Екзаменаційної комісії отримати додаткове роз'яснення та уявлення про дане наукове дослідження. До автореферату можуть додаватися друковані роздаткові матеріали у вигляді таблиць, графіків, фотографій та рисунків.

За достовірність інформації у дипломній магістерській роботі та сформульовані висновки і пропозиції відповідальність несе автор.

Завершену дипломну роботу студент подає науковому керівникові (науковому консультантові) для перевірки та підготовки письмового відгуку на неї.

Відгук наукового керівника (наукового консультанта) повинен містити наступне:

- актуальність теми дипломної роботи;
- ступінь самостійності та оволодіння методами дослідження у виконанні дипломної роботи;
- наукову новизну, правильність та обґрунтованість наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дипломній роботі;
- логічність, послідовність, аргументованість, літературну грамотність викладення матеріалу;
- практичну цінність отриманих результатів та їх значущість для науки і практики;
- висновок про відповідність дипломної роботи вимогам, що ставляться до такого виду робіт та допуск роботи до захисту.

Науковий керівник може висловити зауваження і вказати на недоліки дипломної роботи. Підпис наукового керівника має супроводжуватись розшифрованою його прізвища, ім'я, по батькові, наукового ступеня, вченого звання. Якщо студент порушив встановлені календарним планом строки подання дипломної роботи, не погоджував із науковим керівником плану роботи, не інформував наукового керівника про хід написання дослідження та за наявності інших суттєвих порушень, науковий керівник вносить пропозицію про недопуск студента до захисту дипломної роботи, складаючи відповідну доповідну записку на ім'я голови екзаменаційної комісії за погодженням із завідувачем кафедри. Якщо науковий керівник подає негативний відгук, то студент все-таки допускається до захисту.

Робота подається у комісію створену для попереднього захисту. Комісія попереднього захисту може запропонувати доопрацювати дипломну роботу або рекомендувати кафедрі не допускати роботу до захисту, якщо вона не відповідає

вимогам. Дипломна робота, що пройшла попередній захист, зшивається та з відгуком наукового керівника передається рецензенту.

Рецензія на дипломну роботу. Рецензія на дипломну роботу є необхідним елементом творчих дебатів на захисті дипломної роботи, гарантією точного і неухильного виконання встановлених вимог до дослідження. Від ретельності роботи рецензента, аргументованості й повноти його висновків залежить оцінка дипломної роботи на засіданнях екзаменаційної комісії.

Критичний підхід до дипломної роботи – це головний критерій високого професіоналізму внутрішнього та зовнішнього рецензентів та необхідна умова належної конструктивної дискусії під час захисту дипломної роботи. Зовнішня рецензія повинна бути завірена установою, організацією, де працює зовнішній рецензент.

Рецензія подається на кафедру не пізніше ніж за 3-5 днів до захисту дипломної роботи.

У рецензії повинні бути висвітлені такі обов'язкові питання:

- актуальність обраної теми дипломної роботи;
- ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дипломній роботі, їх достовірність;
- практична цінність дипломної роботи;
- стиль викладу та оформлення роботи;
- зауваження щодо дипломної роботи;
- висновок щодо відповідності дипломної роботи встановленим вимогам, а також про її допуск до захисту.

Рецензія подається письмово і повинна містити загальний висновок щодо рекомендацій до захисту (рекомендовано, або не рекомендовано) в екзаменаційній комісії і може бути оціненою.

За відсутності рецензії дипломна робота до захисту не допускається.

4. ЗМІСТ, ОБСЯГ ТА СТРУКТУРА МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Змістом роботи магістра є розкриття сутності певної проблеми на основі ґрунтовного вивчення теоретичних джерел, їх аналізу, проведення необхідних досліджень, систематизації і аналізу отриманих даних, обґрунтування власних висновків та розробка пропозицій і рекомендацій.

Орієнтовний обсяг магістерської роботи 50-65 сторінок основного тексту (розділи).

Дипломна робота, як оригінальне теоретико-прикладне дослідження, повинна мати певну логіку побудови, послідовність і завершеність.

Дипломна робота повинна містити:

- індивідуальне завдання;
- відгук наукового керівника;
- одну рецензію фахівця з досліджуваної проблеми з вченим ступенем і/ або званням (внутрішню, або зовнішню);
- анотацію про зміст і результати дослідження українською мовою обсягом до 0,5-1,0 сторінки;

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ;
- основну частину:
 - перший розділ – теоретичний ;
 - наступні розділи – дослідницько-аналітичні чи дослідницько-творчі – структурно вибудовуються відповідно до змісту та основних завдань, сформульованих студентом;
- висновки до розділів;
- загальні висновки;
- список використаних джерел;
- додатки.

Титульний аркуш дипломної роботи містить (додаток А):

- найменування вищого навчального закладу, де виконана дипломна робота;
- назву підрозділу;
- назву кафедри;
- освітній рівень, на який претендує здобувач;
- тему дипломної роботи;
- прізвище, ім'я, по батькові автора;
- найменування спеціальності;
- науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника;
- відомості про рецензентів;
- місто і рік захисту роботи.

Індивідуальне завдання видає керівник дипломної роботи. У ньому визначається план роботи, завдання, терміни виконання. Індивідуальне завдання затверджується на засіданні випускової кафедри (додаток Б).

Відгук наукового керівника розкриває особистість здобувача як дослідника, його науково-дослідницький рівень (додаток В).

Рецензія (зовнішня, або внутрішня) відображає аналіз дипломної роботи фахівцем з досліджуваної проблеми, який має науковий ступінь і/ або вчене звання (додаток Д).

Зміст подають на початку дипломної роботи. Він містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовки), вступу, висновків до розділів, загальних висновків, додатків, списку використаних джерел. Зміст має відображати суть теми, її складність та логіку дослідження. Назви розділів і підрозділів повинні бути стислими і зрозумілими, пов'язаними з назвою роботи, але не повторювати її (додаток Е).

Перелік умовних позначень, символів, одиниць вимірювання, скорочень подається за необхідності у вигляді окремого списку, який подають перед вступом. Додатково їхнє пояснення наводиться в тексті при першому згадуванні. Скорочення, символи, позначення, які повторюються не більше двох разів, до переліку не вносяться. Перелік треба друкувати у дві колонки, у лівій за абеткою

наводять скорочення, у правій – детальне розшифрування.

Вступ (не більше ніж 2-3 сторінки) окреслює наукове обґрунтування актуальності обраної теми, у ньому відзначають мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, наводять перелік застосованих методів дослідження, вказують наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, засвідчують апробацію результатів роботи, загальну характеристику структури й обсягу дипломної роботи.

Загальну характеристику дипломної роботи подають у такій послідовності.

Актуальність теми. Шляхом критичного аналізу нормативно-правової бази, порівняння з відомим вирішенням проблеми, визначення суперечностей, які необхідно розв'язати, обґрунтовують актуальність і доцільність роботи.

Мета та завдання роботи повинні бути чітко сформульованими та відображати тематику дослідження. Від поставлених завдань залежать структура дипломної роботи, логіка, системність, можливість досягнення мети дослідження та формулювання обґрунтованих висновків. Тому варто дотримуватись логічної послідовності дієслів при формулюванні завдань. Наприклад, використовувати такі слова: розглянути, дослідити, дати характеристику; провести, здійснити; розкрити; критично проаналізувати; оцінити; виявити, визначити, виділити, виокремити; систематизувати, структурувати; узагальнити, класифікувати; окреслити; обґрунтувати; довести; розробити; сформулювати, сформулювати; запропонувати, внести пропозиції, розробити рекомендації тощо.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що створює проблемну ситуацію й обрано для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта.

Об'єкт і предмет як категорії наукового процесу співвідносяться між собою, як загальне і часткове.

Методи і методики дослідження. Подають перелік використаних методів та методик дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Перелічують використані наукові методи дослідження та змістовно відзначають, що саме досліджувалось кожним методом; обґрунтовується вибір методів, що забезпечують достовірність отриманих результатів та висновків.

Наукова новизна одержаних результатів характеризує особистий внесок автора у вирішення досліджуваної проблеми. Потрібно чітко сформулювати наукові положення, запропоновані студентом самостійно, зосереджуючи особливу увагу на ступені досягнутої при цьому новизни.

Виділяють такі ступені наукової новизни результатів дослідження:

- запропоновано принципово нові в даній галузі знання (вперше здійснено..., одержано..., розроблено..., визначено...);
- науковий результат розширює або доповнює відомі теоретичні чи практичні положення, вносить у них нові елементи (удосконалено..., розширено..., доповнено...);
- науковий результат конкретизує та уточнює відомі положення, використовує відомі методи для дослідження нових об'єктів і явищ (набуло подальшого розвитку..., уточнено...).

Наукова новизна може виявлятися в теоретичних положеннях, які вперше сформульовано і змістовно обґрунтовано; методичних рекомендаціях, які впроваджено у практику і які спричиняють суттєвий вплив на досягнення нових результатів.

При формулюванні наукової новизни можна використовувати такі вирази: «вперше здійснено комплексне...», «науково узагальнено та систематизовано...», «розроблено модель (чи методику)...», «досліджено специфічні зв'язки...», «визначено причинно-наслідкові зв'язки, фактори впливу...». Використовуючи наведені вирази, варто конкретизувати особистий внесок автора з відповідними поясненнями. Не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в роботі зроблено, а насправді наукової новизни виявити неможливо.

Практичне значення одержаних результатів. У дипломній роботі треба подати відомості про практичне застосування одержаних результатів, або рекомендації, як їх використати.

Апробація результатів роботи. Зазначається, на яких науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах оприлюднено результати дослідження, що викладені в дипломній роботі. Вказується кількість статей у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, де опубліковані результати роботи.

Загальна характеристика структури й обсягу дипломної роботи. Подають перелік структурних елементів дипломної роботи та відомості про обсяг.

Основна частина дипломної роботи може складатися з розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів. В основних розділах роботи автор подає:

- огляд літератури за темою та обґрунтовує вибір напряму досліджень;
- наводить методи вирішення завдань та їхні порівняльні характеристики;
- описує хід дослідження, вичерпано викладає результати власних досліджень, зазначає в чому полягає їх новизна.

Автор повинен дати оцінку повноти вирішення поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів та порівняти одержані результати з аналогічними результатами вітчизняних та зарубіжних дослідників, обґрунтувати необхідність додаткових досліджень.

У кінці кожного розділу формулюють стислі висновки до нього.

При написанні дипломної роботи студенту рекомендується використовувати наукові праці професорсько-викладацького складу підрозділу.

Розділ 1. Огляд літератури. Розробку теми магістерської роботи потрібно починати з аналізу джерел спеціальної літератури (п'ять-десять сторінок). Тільки після кваліфікованого аналізу джерел літератури студенту стає відомо, що і як вже зроблено, які питання і яким шляхом уже вирішені і що найдоцільніше робити далі.

Найбільш оптимальним є викладення змісту цього розділу в такій послідовності: історія, сучасний стан вивчення проблеми, можливі напрямки розробки, що є предметом вивчення. Часто в науковій літературі зустрічаються різні думки

авторів з одного і того ж питання, суперечливі тлумачення результатів, висновки тощо. У такому випадку огляд краще вести в дискусійному плані, висвітлювати різні твердження дослідників і супроводжувати їх власними коментарями. Виконаний за такою схемою огляд літератури буде більш привабливим, цінним і змістовним. Його слід завершувати стислим (8-10 рядків) резюме, в якому формулюється основна думка, що випливає з аналізу літературних джерел та обґрунтуванням обраного напрямку виконання магістерської роботи, тобто доказами його переваги перед іншими важливими напрямками. Обґрунтування буде повноцінним, якщо воно базується на доказах, фактах і висновках з огляду літератури та враховує стан і конкретні умови установи або господарства, на базі якого виконується магістерська робота.

Цей розділ повинен мати назву, в якій відображено зміст проблеми, що є темою дипломної роботи. Для більш ефективного і детального аналізу зібраного матеріалу, літературних джерел цей розділ потрібно поділити на 3-4 підрозділи, кожен з яких повинен мати свою назву та номер. Розділ і підрозділи нумерують арабськими цифрами.

Огляд літератури може бути належно оформлений лише після вивчення студентом 25-30 різних джерел літератури, дев'ять-десять з яких видано в останні один-два роки. Студент має опрацювати монографії, збірники наукових праць, статті періодичних видань, автореферати дисертацій, навчальні посібники, матеріали звітів НДУ, галузевих установ.

Літературні дані потрібно викладати коротко, ясно, без перекручення поглядів авторів, повідомляючи лише типове, показове, що має відношення до теми випускної роботи. Посилання на автора наводять у кінці абзацу цифрами в квадратних дужках.

Якщо абзац починається з посилання на автора роботи, то вказують ще й ініціали і прізвище, а в дужках пишуть номер, під яким цю роботу наведено в списку літератури, далі у стислій формі викладають зміст роботи, як правило, одним абзацом. Характеристику роботи іншого автора потрібно починати з нового абзацу.

В огляді літератури слід описувати тільки ті першоджерела, які вивчав студент і вони мають безпосереднє відношення до теми роботи. Він пишеться за попередньо складеним планом і має бути системним, цільним та послідовним. Аналіз першоджерел, які використовують, проводять у хронологічному порядку. Критичні зауваження слід аргументувати посиланнями на джерела літератури. За наявності суперечливих думок авторів з того чи іншого питання потрібно спробувати знайти причину розходжень. Іноді це є результатом похибок методичного характеру, застарілого обладнання використаного під час проведення екс-

периментів. Огляд літератури закінчують висновком, в якому автор у стислій формі викладає стан і рівень вирішення поставленої перед ним проблеми за даними літератури. Загальний обсяг розділу – до 20% обсягу роботи.

Розділ 2. Об'єкт, умови та методика досліджень. Оскільки методика є сукупністю способів і прийомів виконання поставленої мети чи завдання, то у її змісті (у цьому розділі) викладають перелік тих показників, за допомогою яких вирішувалося основне питання роботи. При цьому вказують джерела їх одержання (із планів, звітів чи інших документів, у досліджах). Цей розділ може включати декілька підрозділів і займати до 10-15 сторінок основного тексту.

В даному розділі описують регіон досліджень, територіальне розташування об'єкта. Подають загальну характеристику ґрунтово-кліматичних і лісорослинних умов зони проведення досліджень.

При необхідності за даними найближчої метеостанції описують погодні умови, які характеризують за показниками середньомісячної температури повітря та середньомісячної кількості опадів і аналізують їх порівнюючи із середніми багаторічними даними.

Подають характеристику лісогосподарських, біологічних і технологічних особливостей об'єкта дослідження.

У методиці досліджень вказують її основні елементи: схему досліду, розміри облікових і захисних частин дослідних ділянок, їх конфігурацію і просторову орієнтацію, кількість дерев, кущів тощо, повторність досліду, методи розміщення варіантів та повторень, методика спостережень, вимірювань, обліків і обрахунків. Вказують варіант, що є контролем – як правило, рекомендований зональною технологією на час ведення досліду.

У досліджах з лісовими породами основними є фенологічні спостереження, облік росту, плодоношення та насінноношення рослин, таксаційні показники та товарна якість основних сортиментів.

Також вказують за якою методикою проведено статистичний аналіз результатів досліджень.

Розділ 3. Результати досліджень. Цей розділ є основним у роботі. В ньому студент-магістрант детально і послідовно викладає зміст виконаної науково-дослідної роботи й описує остаточні результати власних досліджень експериментального характеру на 15-20 сторінках, вони включають декілька підрозділів (3.1, 3.2,3n) залежно від кількості завдань, передбачених програмою досліджень.

Результати досліджень подають у вигляді тексту, таблиць і рисунків. Отримані результати детально аналізують. Основні дані досліджень, на основі яких формулюють висновки, піддають статистичному аналізу, результати якого розміщують у додатках дипломної роботи. В розміщених у тексті таблицях наводять

лише показники і відповідні значення НІР₀₅.

Оформлення таблиць і рисунків має відповідати встановленим вимогам. Пояснювальний текст до кожної таблиці або рисунка не повинен бути лише констатацією числових даних. Необхідно виявляти взаємозв'язки, аналізувати та пояснювати наявні тенденції та закономірності.

Важливою складовою розділу є порівняння одержаних результатів із результатами досліджень інших авторів.

Розділ закінчують висновком, який повинен містити суть результату, підтверджуватися числовими значеннями та статистичними характеристиками. На його основі формулюються висновки дипломної роботи.

Розділ 4. Назва розділу залежить від обраного напрямку дипломної роботи (чотири-вісім сторінок). Описуються технології створення або догляду за насадженнями. Висвітлюється агротехніка вирощування сіянців, саджанців деревних, кущових і плодкових рослин, а також одержання живців у маточнику. Описується система обробітку ґрунту, застосування добрив, підготовка насіння до висіву й сівба, догляд за посівами, садіння, щеплення чи формування саджанців і догляд за ними, інвентаризація та викопування садивного матеріалу, технології рубань, системи рубок, таксаційні показники деревостанів тощо. Розробляються та обґрунтовуються заходи щодо вдосконалення технології створення або догляду за насадженнями чи збільшення об'єму виробництва продукції та поліпшення її якості.

Розділ 5. Економічна ефективність розробки (досліджень). Якщо в основу дипломної роботи покладені матеріали експериментів, то треба мати на увазі, що результати досліджень можуть бути як позитивними так негативними. У першому випадку їх пропонують до впровадження у виробництво, у другому – здійснюють аналіз і встановлюють причини негативних результатів. Проте в обох випадках необхідно дати економічне обґрунтування, тобто навести розрахунки, які переконливо свідчать про розміри прибутку чи збитку від впровадження.

Економічна оцінка ефективності (3-4 сторінки) виконується під керівництвом викладача-консультанта з економіки. На початку розділу необхідно описати показники економічної ефективності, їхні складові та значення.

Студент складає технологічні карти та калькуляційні таблиці, на основі яких обраховує економічні показники досліджень: вихід продукції м³, с/м, т, кг, тис. шт. з 1га (м²); її вартість грн. з 1га (м²); витрати праці на 1м³, с/м, т, кг, тис. шт., люд.-дн. або люд.-год.; прибуток грн. з 1га (м²) або на 1м³, с/м, т, кг, тис. шт.; собівартість 1м³, с/м, т, кг, тис. шт. продукції; чистий прибуток з 1га (м²) або на 1м³, с/м, т, кг, тис. шт.; рівень рентабельності, %; окупність додаткових витрат та порівнює їх з контрольним варіантом.

У технологічних картах і калькуляційних таблицях, які розміщують у додатках, повинні бути враховані витрати на закупівлю насіння, садивного матеріалу, добрив, засобів захисту, гербіцидів, пального, допоміжних матеріалів тощо.

Враховуються витрати праці при виконанні кінно-ручних і механізованих робіт та обраховується заробітна платня робітників згідно з чинними кошторисними нормами.

У тексті розділу наводяться основні таблиці з показниками економічної ефективності, а другорядні таблиці розміщують у додатках. Студент повинен не лише констатувати одержаний цифровий матеріал, а й пояснити та всебічно проаналізувати його на основі власних досліджень, або посилаючись на наукові дослідження відомих учених, якщо в дипломній роботі ці питання вивчалися недостатньо.

При написанні дипломних робіт за тематикою, де економічний ефект проявляється через десятиріччя (наприклад, створення лісових культур, захисних лісонасаджень, проведення певних лісогосподарських заходів тощо), достатньо скласти кошторис, або калькуляцію витрат на виконання усіх передбачених робіт.

При написанні дипломних робіт, у яких обрахувати економічну ефективність неможливо (наприклад, при вивченні інтродуцентів, біоекологічних дослідженнях тощо), студент одержує від керівника, за узгодженням із завідувачем кафедри, індивідуальне завдання на обрахунок економічної ефективності вирощування садивного матеріалу однієї з порід, що вивчається, чи створення насаджень за участю цієї породи. Розрахунки та технологічні карти подаються в додатках.

Написання розділу завершують узагальненням, яке використовують у висновках. Варіанти досліду з найкращими показниками економічної ефективності беруть за основу при формулюванні пропозицій виробництву.

Розділ 6. Охорона праці та техніка безпеки (три-чотири сторінки) виконується під керівництвом консультанта на основі індивідуального завдання відповідно до теми роботи. Студент описує основні правила техніки безпеки та охорони праці при виконанні робіт, що передбачені у технологічній карті, норми виробничої санітарії та гігієни праці на основі нормативних документів і законодавства України з охорони праці у лісогосподарському виробництві.

Необхідно провести аналіз стану пожежної безпеки, встановити причини можливих пожеж і запропонувати способи, заходи та засоби гасіння пожеж.

Студент повинен запропонувати заходи і розробити пропозиції для поліпшення роботи з охорони праці на лісогосподарському об'єкті.

Висновки та пропозиції виробництву (дві-три сторінки). У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. У наступних пунктах висновків викладають найважливіші наукові та практичні результати, одержані в роботі. Вони повинні містити стислий виклад актуальності теми, зроблених оцінок та узагальнень під час аналізу, а також пропозицій автора. У висновках необхідно вказати якісні та кількісні показники отриманих результатів та обґрунтувати їх достовірність, економічний ефект від впровадження кращих варіантів досліду. Ознайомлення з висновками повинно сформулювати уявлення про досягнення автором дипломної роботи поставленої мети і завдань.

Для дотримання бажаного стилю у висновках корисно застосовувати такі слова та вислови: *проаналізовано, встановлено, виявлено, що дозволило, доведено, показано, досліджено, розроблено, отримано, запропоновано, рекомендовано, вважається за доцільне* та ін.

Пропозиції виробництву (1-3 пункти) повинні бути чітко сформульовані і ґрунтуватися на власних дослідженнях студента, а не повторювати загальновідомі положення.

Список використаних джерел свідчить про обсяг опрацьованих джерел, рівень вивчення досліджуваної проблеми. Повинен містити 25-35 найменувань літератури, в тому числі 30% за останні десять років. До списку включають усі джерела, на які було зроблено посилання в тексті. Список складають згідно з прізвищами авторів (заголовків) за українською абеткою, або в порядку посилань у тексті з наскрізною нумерацією. Праці латиницею подаються в кінці списку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дипломній може оформлятися з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302: 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (додаток Ж).

Додатки використовують для повноти сприйняття викладеного в роботі матеріалу. До них вносяться:

- проміжні математичні доведення, формули;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- інструкції та методики, опис алгоритмів і програм розв'язання задач із використанням комп'ютерних технологій, розроблених у дипломній роботі;
- допоміжні ілюстрації.

У додатки виносять громіздкі таблиці допоміжного характеру, блок-схеми, зразки форм таблиць тощо.

5. ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТЕКСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

5.1 Загальні правила оформлення

Дипломну роботу друкують державною мовою на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (240*297 мм) в редакторі Microsoft Word, гарнітурою Times New Roman, розміром шрифту – 14, інтервалом – 1,5, книжковою орієнтацією, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, верхнє і нижнє – 20 мм, праве – 10 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, щільність тексту однаковою. Таблиці й ілюстрації можна подати на аркуші формату А3. Шрифти більших розмірів використовують на кресленнях.

Кожну структурну частину роботи починають з нової сторінки. Заголовки структурних частин роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими жирними літерами симетрично до тексту по центру сторінки (без крапки). Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу, жирним. Крапку в кінці заголовку не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше позицій, то їх розділяють крапкою.

5.2 Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знаку «№». Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, другою – анотація, а третьою (за потреби) – перелік умовних позначень, які підлягають загальній нумерації сторінок, але номер на них не ставлять. Наступною після них є сторінка зі змістом, з якої починають проставляти номер у правому верхньому куті, з дотриманням наскрізної нумерації впродовж усього тексту роботи.

Після слова «РОЗДІЛ» ставлять номер розділу арабськими цифрами (після номера крапки не ставлять), потім з нового рядка друкують заголовок розділу великими жирними літерами. Підрозділи друкують у межах розділу. Наприклад, «1.1», «1.2», «1.3» і т.д. Крапка після назв розділів і підрозділів не ставиться. Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу та пункту між якими ставлять крапку. У кінці номера пункту повинна стояти крапка, наприклад «1.3.2.»

Складові дипломної роботи Складові дипломної роботи «ЗМІСТ», «ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ», «ВСТУП», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ» не нумерують.

5.3 Оформлення таблиць

Таблиці слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці мають бути посилання в тексті. При цьому по тексту слово «таблиця» пишуть скорочено, наприклад «... у табл. 2.1». У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово «дивись», наприклад «див. табл. 3.2».

Таблиці нумерують арабськими цифрами наскрізною нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, таблиця 2.1. – перша таблиця другого розділу і розміщується у крайньому правому положенні над назвою таблиці.

Приклад оформлення таблиці

Таблиця 3.2

Розрахунок потреби садивного матеріалу для створення прибалкових лісових смуг

№ смуги	Протяжність, км	Площа, га	Потрібна кількість садивного матеріалу, тис. шт.				
			усього	у тому числі по породах			
				дуб	абрикос	клен	кизил
1	5,7	6,55		9,500	6,275	9,500	6,275
Разом	5,7	6,55		9,500	6,275	9,500	6,275

Назва таблиці друкується з великої літери напівжирним шрифтом по центру симетрично до тексту. Заголовки граф у таблицях повинні починатися з великих літер, а підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. В кінці заголовків та підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф зазначають в однині (див. приклад оформлення таблиці). Не допускається назву таблиці розміщувати на одній сторінці, а саму таблицю – на іншій.

Допускається розміщувати таблицю уздовж довгого боку аркуша дипломної роботи. Якщо рядки чи графи таблиці виходять за формат сторінки, її ділять на частини, розміщуючи одну частину під іншою чи поруч, при цьому в кожній частині таблиці повторюють її головку та боковик. При діленні таблиці на частини допускається її головку чи боковик замінити відповідно номерами граф і рядків. При цьому нумерацію ведуть арабськими цифрами граф і (або) рядків першої частини таблиці. Слово «Таблиця» зазначають один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами курсивом з малої літери пишуть *«продовження таблиці»* зі вказівкою номера (позначення) таблиці.

Якщо всі показники, наведені у графах таблиці, виражені в одній одиниці фізичної величини, то її позначення необхідно розміщувати над таблицею після назви, відділяючи комою. Якщо в більшості граф таблиці наведені показники, виражені в одних і тих же одиницях фізичних величин (наприклад, у міліметрах), але є графи з показниками, вираженими в інших одиницях фізичних величин, то над таблицею треба писати найменування переважаючого показника чи позначення його фізичної величини, а також у підзаголовках інших граф наводити найменування показників і (або) позначення інших одиниць фізичних величин. Якщо у графі таблиці текст повторюється і складається з одного слова, його можна замінювати лапками, а якщо з двох і більше слів – то при першому повторенні його замінюють «Те саме», а далі – лапками. Замінювати лапками знаки, що повторюються у таблиці, такі як: цифри, математичні знаки, знаки проценту чи номеру, призначення марок матеріалу й типорозмірів виробів, позначення нормативних документів – не допускається. За відсутності окремих даних в таблиці треба ставити прочерк (тире). В інтервалі, що охоплює числа ряду, між крайніми числами ряду у таблиці допускається ставити тире. Цифри у графах таблиць повинні проставлятися так, щоб розряди чисел у всій графі були розташовані один попід іншим, якщо вони відносяться до одного показника. В одній графі слід дотримуватись, як правило, однакової кількості десяткових знаків для всіх значень величин.

5.4 Оформлення ілюстрацій

Ілюстрації (рисунок, фотографії, креслення, схеми, графіки, плани тощо) необхідно подавати безпосередньо після посилання на них у тексті або на наступній сторінці, якщо на цій сторінці вони не вміщуються. Ілюстрації починають словом «Рис...». Ілюстрації, за винятком ілюстрацій додатків, нумерують арабськими цифрами. Номер ілюстрації складається із номера розділу і порядкового

номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 3.2. (другий рисунок третього розділу). Назву ілюстрації розміщують після її номеру під самою ілюстрацією, а пояснювальні підписи розміщують послідовно під нею (див. приклад оформлення ілюстрації). Малі фотознімки повинні бути наклеєні на стандартні аркуші формату А4.

Приклад назви ілюстрації

Рис. 3.2. Схема прибалкової лісової смуги:

Аб – абрикос; Кз – кизил; Кля – клен ясенелистий; Дз – дуб звичайний.

Ілюстрації повинні бути виконані у відповідності з вимогами стандартів ЄСКД. При посиланнях у дипломній роботі на ілюстрації вказують їхній порядковий номер, наприклад, «рис. 3.2», якщо іде повторне посилання вказується слово «див.», тобто «див. рис. 3.2». Якщо в тексті документа існує ілюстрація, на якій зображені складові частини виробу, пристрою тощо, то на цій ілюстрації повинні бути вказані номери позицій цих складових частин в межах наданої ілюстрації, що розташовують у зростаючому порядку.

Ілюстрацію, розміри якої більше формату А 4, рекомендовано розміщувати в додатках.

5.5 Формули та рівняння

Формули та рівняння розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище і нижче кожної формули або рівняння повинно бути залишено не менше одного вільного рядка. Формули та рівняння слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули або рівняння складається з номера розділу і порядкового номера формули або рівняння, відокремлених крапкою, наприклад, формула (2.1) – перша формула другого розділу. Номер зазначають на рівні формули або рівняння, в дужках у крайньому правому положенні на рядку. Нумерувати слід лише ті формули, на які є посилання у наступному тексті. Інші нумерувати не рекомендується.

Приклад:

Відомо, що

$$Z = \frac{N1-N2}{d1-d2}, \quad (2.1)$$

де $N1, N2$ - математичне очікування;

$d1, d2$ – середнє квадратичне відхилення міцності та навантаження.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів необхідно подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони згадуються у ній. Пояснення значення кожного символу і числового коефіцієнта потрібно подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Переносити формули чи рівняння в наступний рядок допускається тільки на знаках виконуваних операцій, повторюючи знак на початку наступного рядка. Коли переносять формули на знакові операції множення, використовують знак «х».

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення, як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Розділовими знаками між формулами, котрі йдуть одна за одною і не відокремлені текстом, можуть бути кома або крапка з комою безпосередньо за формулою до її номера.

5.6. Цитування і посилання в тексті на використані літературні джерела

Під час написання дипломної роботи студент повинен посилатися на цитовану літературу або на ту літературу, звідки взято ідеї, висновки, задачі, питання, вивченню яких присвячена робота. Можна робити посилання на структурні елементи самого дослідження. Посилатися слід на останні видання. Використовувати праці інших авторів можна шляхом цитування, перефразовування або узагальнення. У разі посилання на структурні елементи самої роботи зазначають відповідно номери розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, позицій переліків, рисунків, формул, рівнянь, таблиць, додатків. Посилаючись, треба використовувати такі вирази: «у розділі 2», «див. табл. 2.1», «відповідно до рис. 2.3», «відповідно до таблиці 3.2», «згідно з формулою (3.1)», «(додаток А)» тощо. Дозволено в посиланні використовувати загальноприйняті та застандартовані скорочення згідно з ДСТУ 3582, наприклад: «згідно з рис. 2.10», «див. табл. 3.3» тощо. Посилаючись на позицію переліку, треба зазначити номер структурного елемента роботи та номер позиції переліку з круглою дужкою, відокремлені комою.

Посилання у тексті розміщують у квадратних дужках, наприклад: [11, с. 34], де «11» – номер публікації, на яку посилається автор, у списку літератури, а через кому вказано номер сторінки цієї публікації, на якій розміщено цитований текст. Дозволено наводити посилання на джерела інформації у виносках.

У разі використання запозиченого матеріалу без посилання на автора та джерело дипломна робота вважається плагіатом і знімається із захисту.

Коли текст дослідження перевантажений цитатами і суцільними посиланнями, відсутні авторські міркування, то робота набуває характеру компіляції (процес написання твору, наукової праці на підставі чужих матеріалів без самостійного дослідження та опрацювання джерел; компілювання). Помилковим вважається цитування, що має посилання на джерело, яке такої інформації не містить. Неприпустимою є фальсифікація – підробка, або зміна вихідних даних з метою доведення правильності висновку (гіпотези тощо), а також умисне використання неправдивих даних. Науковий етикет потребує точно відтворювати цитований текст, не допускати, щоб найменше скорочення наведеного витягу спотворювало зміст, закладений автором. Загальні вимоги до цитування такі:

- текст цитати починається і закінчується лапками та подається у граматичній формі джерела зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»; цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та без перекручень думок автора;

- пропуск слів, речень, абзаців у цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками в ламаних дужках: [...]. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед випущеним текстом, або за ним стояв розділовий знак, то він не зберігається;
- кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;
- у непрямому цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути гранично точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання його результатів і давати відповідні посилання на джерело; якщо необхідно виявити ставлення до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;
- коли використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел, що мають велику кількість сторінок, тоді в списку літератури слід точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул джерела, на яке дано посилання в роботі.

5.7. Одиниці вимірювання та скорочення у тексті

У дипломній роботі можна скорочувати слова і словосполучення відповідно до ДСТУ 3582–2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила» (ISO 4:1984, NEQ; ISO 832:1994, NEQ).

Скорочення слів у роботі слід застосовувати лише в заголовках бібліографічних описів, якщо вони не є першим словом заголовку, і в тексті при розміщенні біля цифр, назв, прізвищ і в таблицях: акад. (академік); р. (річка), р. (рік), рр. (роки), см (сантиметр), млрд. (мільярд), тис. (тисяча), грн. (гривня), вид-во (видавництво), дод. (додаток); д-р (доктор); доц. (доцент); ім. (імені); рис. (рисунок); № (номер); обл. (область); пр. (праці); проф. (професор); р-н (район); с.-г. (сільськогосподарський); с. (сторінка); табл. (таблиця); т. (том); укр. (український); ч. (частина). В інших випадках такі скорочення в тексті роботи не допускаються.

У скорочених словах одиниць вимірів і тих, які зберегли останні букви, крапки не ставляться (вид-во), а біля всіх інших скорочених слів ставляться крапки (ім., с.-г.).

Цифри до десяти, які вживаються без розмірностей, в тексті пишуть словами (наприклад, у трьох варіантах, на дев'яти деревах), а більші за десять пишуться цифрами (у 15 варіантах, на 20 кущах).

Складні прикметники із двох слів (дерново-підзолисті ґрунти), а також ті, першою частиною яких є числівник, пишуться через дефіс (40-градусна спека, 19 0,1-відсотковий розчин, тощо). Тире ставиться між однорідними частинами складного слова (наприклад, рихлення на 10–15 см).

Абсолютні відсотки наводяться з точністю до трьох знаків (наприклад, вміст гумусу 3,31%), а відносні – до цілих чисел (наприклад, лісистість підвищилась на 12%).

5.8. Вимоги до оформлення списку використаних джерел

Наприкінці дипломної роботи, після висновків наводиться список використаних джерел. До цього списку включають публікації вітчизняних і закордонних авторів, на які є посилання в роботі та чий дослідження прямо чи опосередковано використано для засвідчення авторської думки. Усі джерела наводять мовою видання, розміщують в алфавітному порядку прізвищ перших авторів, у порядку посилань у тексті або заголовків, або в хронологічному порядку.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у дипломній роботі автор може оформляти за його вибором з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302: 2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання Загальні положення та правила складання» або одним зі стилів, віднесених до рекомендованого переліку стилів оформлення списку наукових публікацій (додаток Ж).

5.9. Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження дипломної роботи на наступних її сторінках, розташовуючи в порядку появи посилань на них у тексті. Від основної частини додатки відмежовують окремим аркушем з написом «ДОДАТКИ» розміщеним по центру. Кожен додаток починається з окремої сторінки. Додаток повинен мати заголовок, що друкують вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої повинно бути надруковано слово «Додаток __» і велика літера, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, І, Є, З, И, І, Й, О, Ч, Ь. Наприклад, «Додаток А», «Додаток Б» і т.д. Додатки повинні мати спільну з рештою дипломної роботи наскрізну нумерацію сторінок. За необхідності текст додатків може поділятися на розділи, підрозділи, пункти і підпункти, які нумерують в межах кожного додатку. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатку (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатку А; Д.3.1 – підрозділ 3.1 додатку Д. Рисунок, ілюстрації, таблиці, формули, рівняння, що містяться у тексті додатку, слід нумерувати в межах кожного додатку, наприклад, таблиця А.1 – перша таблиця додатку А; рисунок В.3 – третій рисунок додатку В. Якщо в додатку одна таблиця, формула, один рисунок, одне рівняння, їх також нумерують, наприклад, формула Е.1.

6. ПЕРЕВІРКА НА АКАДЕМІЧНИЙ ПЛАГІАТ

Порядок розгляду фактів академічного плагіату та інших видів порушень академічної доброчесності здійснюється на основі та у відповідності до Положення про запобігання та виявлення плагіату в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника розроблено відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про освіту», Закону України «Про авторське право і суміжні права», Рекомендацій щодо запобігання академічному пла-

гіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, наукових доповідях, статтях тощо) – лист Міністерства освіти і науки України від 15.08.2018 № 1/11-8681 та Статуту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Дипломна робота студента має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності. При виконанні дипломної роботи студент зобов'язаний:

- з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких він використовує при виконанні дипломної роботи;
- коректно застосовувати інформацію з інших джерел шляхом здійснення належного цитування;
- не допускати проявів академічної не доброчесності, серед яких академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація тощо.

Дипломна робота, в якій виявлено ознаки академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності, не допускається до захисту та повертається студенту на виправлення та доопрацювання.

Академічним плагіатом вважається – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Серед інших видів порушень академічної доброчесності, окрім академічного плагіату, є:

- самоплагіат - оприлюднення власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- фабрикація - вигадкування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі;
- фальсифікація - свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу.

Для уникнення академічного плагіату при написанні дипломної роботи студент повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичив матеріали, або окремі дані.

У разі використання запозиченого матеріалу без посилання на автора та джерело дипломна робота рішенням кафедри знімається з розгляду.

Перевірці на плагіат підлягає основна частина роботи (без списку використаних джерел та додатків) в електронному вигляді у представлених форматах: *.doc, *.docx, *.rtf.

Кожен структурний підрозділ рішенням вченої ради затверджує відсотки унікальності дипломної роботи.

Перевірку на плагіат забезпечує одноразово і безкоштовно ректорат університету. Університет використовує системи виявлення текстових збігів/ ідентичності/схожості такі як Unichек (<https://unichек.com/>) та Plagiat.pl (<https://plagiat.pl>), які рекомендовано Міністерством освіти і науки України. Використання вказаних систем відбувається відповідно до укладених угод з фірмами, які мають право надавати послуги користування цими системами.

Відповідальність, у випадку встановлення факту академічного плагіату або іншого виду порушення академічної доброчесності, лежить на авторів роботи.

Результати перевірки на академічний плагіат повинні бути обговорені на засіданні випускової кафедри. Перевірка на плагіат повинна бути здійснена не пізніше, як за двадцять днів до захисту роботи, включаючи і строк перевірки. Строк перевірки не повинен перевищувати десяти днів.

7. ПІДГОТОВКА ДОПОВІДІ ТА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Доповідь необхідно підготувати заздалегідь. Вона може супроводжуватися мультимедійними чи технічними матеріалами. Доповідь не повинна перевищувати за часом 7-10 хвилин.

Доповідь починається зі звертання: *«Вельмишановний пане голову! Шановні члени екзаменаційної комісії та всі присутні!..»* Далі студент коротко обґрунтовує актуальність теми дослідження, розкриває мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження, показує, що вдалося встановити, виявити, довести і якими методами це досягнуто. У виступі потрібно також засвідчити елементи новизни, відзначити труднощі, з якими довелося зіткнутися в процесі дослідження.

Особливу увагу необхідно приділити результатам, отриманим особисто автором (що саме запропоновано, одержано, удосконалено, рекомендовано тощо), обґрунтуванню їх достовірності, значущості для теорії та практики. У прикінцевій частині доповіді викладають основні результати та висновки роботи, їх реалізацію, можливі шляхи подальшого використання.

При цьому студент повинен врахувати, що його роботу члени екзаменаційної комісії вивчали заздалегідь, а зацікавлені особи мали змогу ознайомитися з її змістом на кафедрі. У зв'язку з цим будувати виступ студентів потрібно з огляду на нові теоретичні і прикладні положення, які автор розробив особисто.

Важливо, щоб мовлення студента було чітким, відповідати нормам сучасної української літературної мови, зрозумілим і переконливим. Не варто готувати доповідь у спрощеній формі. Автор повинен зробити доповідь науковою, добре аргументованою, а отже, зрозумілою широкій аудиторії спеціалістів.

Доповідь завершують промовивши: *«Доповідь закінчено, всім дякую за увагу!»*

Під час захисту дипломної роботи студент зобов'язаний дати вичерпні відповіді на всі зауваження, зазначені у відгуку та рецензіях, а також у виступах на захисті.

Студентів доцільно підготувати письмові відповіді на зауваження, які викладені у відгуку наукового керівника (наукового консультанта) та в рецензіях. Саме письмова форма дає змогу під час захисту дати відповіді правильно й спокійно. Якщо можливі посилання на текст дипломної роботи, то їх обов'язково потрібно використати, оскільки це робить виступ більш переконливим й водночас акцентує на достовірності результатів дослідження.

Основна мета презентації – це забезпечення стислого та наочного подання основних результатів дипломної роботи. При створенні презентації студенти повинні вирішити два важливих завдання:

- Створити короткий анотований конспект свого виступу.
- Викласти результати досліджень та їх основні положення.

Презентацію до дипломної роботи рекомендується виконувати за допомогою програмного забезпечення MS POWERPOINT.

Структура презентації:

1 -й слайд – тема магістерської роботи, прізвище доповідача та керівника, рік захисту;

2-й слайд – актуальність теми дипломної роботи та проблема дослідження;

3-й слайд – об'єкт, предмет;

4-й слайд – головна мета та завдання дипломної роботи;

5-й слайд – методи дослідження.

На наступних слайдах – відображається аналіз, який отриманий в дослідженні, їх статистична обробка, в тому числі з використанням комп'ютерних програм. На останніх одному-двох слайдах відображаються загальні висновки та пропозиції до впровадження результатів дипломної роботи.

Кількість окремих слайдів презентації залежить від особливостей доповіді.

При розробці презентації рекомендується дотримуватися таких вимог:

- тривалість – 7-10 хв.
- максимальна кількість слайдів не повинна перевищувати 20 шт.;
- використовуються ключові слова і фрази, а не речення;
- на одному слайді – одне ключове поняття;
- текстовий матеріал подається у схемах та організаційних діаграмах, числовий – у таблицях або діаграмах (графік – демонстрація змін у часі, секторна діаграма – демонстрація відношення частини до цілого, гістограма – демонстрація порівнянь);
- матеріал підкріплений графічними зображеннями та відеофрагментами;
- дотримана логіка викладу та грамотність;
- доповідь магістра доповнює інформацію на слайді, а не дублює її;
- ефекти анімації не заважають сприйняттю, а акцентують увагу на потрібних моментах доповіді;
- текст легко читається (мінімальний розмір шрифту – 16 - напівжирний);
- фон, колір тексту та діаграм пасують і відповідають правилу трьох основних кольорів та їх відтінків;
- шаблон оформлення – однаковий для всіх слайдів презентації;
- дотримується контраст між текстом, фоном і графікою.

Презентація подається на електронному носії одним файлом, назва якого містить прізвище студента та керівника роботи.

8. ЗАХИСТ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

До захисту магістерських дипломних робіт допускаються студенти, які:

- виконали навчальний план (не мають академічних заборгованостей);

- виконали програму магістерської підготовки;
- мають завершену, оформлену у відповідності з вимогами дипломну роботу;
- мають автореферат;
- отримали відгук наукового керівника;
- отримали зовнішню або внутрішню рецензію;
- не мають заборгованостей по оплаті за навчання;
- отримали візу завідуючого кафедрою про допуск до захисту.

Несвоєчасно подані на кафедру роботи не можуть бути рекомендовані до захисту у встановлений термін.

Не пізніше ніж за два дні до захисту у відповідності з графіком магістрант повинен подати секретареві ЕК:

- зшити магістерську дипломну роботу з усіма необхідними підписами;
- комплекс ілюстративних матеріалів, схем, графіків, карт та інших носіїв візуальної інформації для членів ЕК;
- відгук керівника;
- зовнішню або внутрішню рецензію (завірена);
- завірену залікову книжку;
- екземпляри автореферату;
- підписаний індивідуальний план.

Додатково на захист можуть подаватися копії статей, тез доповідей тощо.

Деканат надає зведену відомість про виконання студентами навчального плану і отримані ними оцінки.

Публічний захист магістерської роботи відбувається на відкритому засіданні ЕК. На захисті можуть бути присутні науковий керівник, опоненти, члени кафедри, представники організацій та установ, де планується працевлаштування випускників кафедри.

Для публічного виступу студенту надається 10-15 хвилин.

Виступ студента повинен містити:

- чітке формулювання проблеми;
- обґрунтування її актуальності та новизни;
- визначення мети та завдань наукового дослідження;
- відомості про структуру роботи;
- висвітлені автором основні результати дослідження, висновки та практичні пропозиції.

Після доповіді студент дає відповіді на запитання членів Екзаменаційної комісії.

Після виступу студента та його відповідей на запитання голова ЕК надає слово науковому керівникові та рецензенту або зачитує відгук та рецензію самостійно.

Захист магістерської роботи фіксується в протоколі ЕК. Результати захисту дипломної роботи визначаються оцінками: відмінно, добре, задовільно і незадовільно.

Екзаменаційна комісія при визначенні підсумкової оцінки дипломної роботи враховує змістовні аспекти роботи та якість захисту роботи.

При оцінюванні дипломної роботи беруться до уваги:

- вміння автора стисло, послідовно й чітко викласти сутність та результати дослідження;
- обґрунтованість мети дипломної роботи, логічність поставлених завдань і шляхи їх вирішення;
- відповідність розробки, аналізу, рішення проблеми кваліфікаційному рівню магістра;
- змістовність і цілісність структури дипломної роботи;
- інформативність заголовків і підрозділів щодо їхнього змісту, а також їх зв'язок з іншим текстом, логічний зв'язок між проблемою і розподілом дипломної роботи на розділи та підрозділи;
- оригінальність, правильна визначеність об'єкта і предмета дослідження;
- вміння знаходити і опрацьовувати наукову інформацію;
- використання сучасних методів обробки й аналізу інформації;
- надійність методів дослідження та достатність глибини дослідження;
- ґрунтовність отриманих теоретичних висновків, чіткість висновків і рекомендацій;
- практична цінність результатів дослідження й можливість їх практичного впровадження;
- правовий та соціально-економічний ефект від впровадження результатів дослідження;
- наявність всіх необхідних структурних елементів в роботі та їх логічна послідовність;
- відповідність дипломної роботи встановленим вимогам;
- загальне оформлення дипломної роботи;
- здатність автора аргументовано захищати свої пропозиції, думки та погляди;
- загальний рівень підготовки автора та володіння культурою презентації.

Результати захисту дипломних робіт оцінюються з використанням Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS) (за шкалою «А», «В», «С», «D», «Е», «FX», «F»); національної системи («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»); системи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (100-бальна шкала).

Рішення про оцінку знань студента, виявлених при захисті дипломної роботи, приймається екзаменаційною комісією відкритим голосуванням звичайною більшістю голосів членів ЕК. При однаковій кількості голосів, голос голови екзаменаційної комісії є вирішальним.

За результатами підсумкової атестації випускників ЕК приймає рішення про присудження їм кваліфікації за напрямом і видачу диплома ОР «Магістр».

Студенти, які виявили особливі здібності до наукової творчості, захистили дипломну роботу на «відмінно», мають наукові публікації, є переможцями Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт, можуть бути рекомендовані

членами ЕК до вступу в аспірантуру.

Якщо захист дипломної роботи не відповідає вимогам рівня атестації, члени ЕК приймають рішення про те, що студент є неатестованим, про що відзначається у протоколі. Студент, який отримав незадовільну оцінку при захисті дипломної роботи, відраховується з вищого навчального закладу, про що йому видається академічна довідка. У випадку неявки студента на засідання ЕК для захисту дипломної роботи, в протоколі ЕК відзначається, що студент є неатестованим у зв'язку з неявкою на засідання ЕК.

Студенти, які у встановлений строк не захистили дипломну роботу, мають право на повторний її захист в наступний строк роботи ЕК протягом 3 років після закінчення вищого навчального закладу. Якщо захист дипломної роботи визнається незадовільним, екзаменаційна комісія встановлює, чи може студент подати на повторний захист ту саму дипломну роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою.

Усі засідання Екзаменаційної комісії протоколюються, вносяться оцінки, одержані при захисті дипломної роботи, особливі думки і зауваження членів комісії, вказуються кваліфікація та державний документ (з відзнакою чи без відзнаки), що видається студенту-випускнику. Протокол підписують голова та члени Екзаменаційної комісії, які брали участь у засіданні.

Після закінчення роботи Екзаменаційної комісії голова комісії складає звіт, у якому дається аналіз рівня підготовки випускників зі спеціальності, якість виконання дипломних робіт, відповідність тематики та змісту робіт сучасним вимогам, характеристика знань студентів, виявлених під час захисту, недоліки у підготовці з окремих дисциплін (питань), висловлюються рекомендації щодо поліпшення навчального процесу.

Загальні підсумки роботи Екзаменаційної комісії обговорюються на засіданні Вченої ради факультету.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. ДСТУ 3008:2015. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше ; чинний від 2017-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 26 с.
2. ДСТУ 8302:2015. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання / Нац. стандарт України. Вид. офіц. [Уведено вперше ; чинний від 2016-07-01]. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с.
3. ЗУ Про освіту зі змінами 2024 рік №2145-VIII від 05.09.2017, редакція від 21.11.2021 Режим доступу: https://urst.com.ua/act/pro_osvitu
4. Кодекс честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» від 27 вересня 2022 р. № 530 (введено в дію наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 27 вересня 2022 р. № 529, розглянуто та схвалено Конференцією трудового колективу Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 16 червня 2022 року, протокол № 02). Режим доступу: <https://v.gd/HfEKIV>
5. Методичні вказівки до виконання дипломної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти /Уклад. Т.К. Завгородня, В.В. Стинська. Івано-Франківськ: НАІР, 2015. 53 с.
6. Методичні рекомендації до виконання дипломних робіт для студентів спеціальностей 011 «Науки про освіту» спеціалізації «Педагогіка вищої школи», 073 «Менеджмент» спеціалізації «Управління навчальним закладом (за типом)» другого (магістерського) рівня: [Електронне видання] / уклад. Т.А. Борова, О.І. Деменко, В.А. Будянська. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 61 с.
7. Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного опису використаних джерел та References (з урахуванням національного стандарту України ДСТУ 8302:2015) / авт.-упоряд. В.М. Головачак, Л.М. Слободян, В. Д. Яремко. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021. 16 с. Режим доступу: <https://kc.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/11/2021/02/bibliographic-description.pdf>
8. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах: метод. рек. / авт.-уклад.: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редкол.: В.С. Пашкова, О.В. Воскобойнікова-Гузєва, Я.Є. Сошинська, О.М. Бруй; Науково-технічна б-ка ім. Г. І. Денисенка Нац. технічного ун-ту України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. Електрон. вид. 117 с.
9. Наказ Міністерства освіти і науки України. Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0640-19#n2>
10. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#n10>
11. Основні вимоги до оформлення списку літератури за новими стандартами:

методичні рекомендації / уклад.: М.П. Гребенюк, Г.З. Шевчук. Луцьк: ВІ-ППО, 2019. 60 с.

12. Оформлення списку бібліографічних посилань до наукової роботи. Гарвардський стиль (Harvard Referencing Style): метод. рек. / уклад.: В.В. Степко, А.А. Чернявська; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка. Київ, 2018. 11 с.
13. Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника від 27 вересня 2022 р. № 529, за рішенням Вченої ради університету від 31 травня 2022 р., протокол № 05). Режим доступу: <https://bitly.ws/3f8Jp>

ДОДАТКИ

Додаток А
Взірець титульного аркуша дипломної роботи

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Факультет природничих наук
Кафедра лісового і аграрного менеджменту

ДИПЛОМНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему **АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПЛЮСОВОЇ СЕЛЕКЦІЇ І ПЛАНТА-
ЦІЙНОГО ЛІСОВОГО НАСІННИЦТВА
В КАРПАТСЬКИХ ЛІСАХ**

Виконав: студент 2 курсу, групи ЛГ(з)-2м
спеціальності 205 «Лісове господарство»
(шифр і назва спеціальності)

(прізвище та ініціали студента)

Керівник:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент:

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Івано-Франківськ – р.

Додаток Б
Взірець форми індивідуального завдання

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Факультет природничих наук
Кафедра лісового і аграрного менеджменту
Освітній рівень – магістр
Спеціальність 205 Лісове господарство

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
(підпис)

(прізвище, ініціали)
«___» _____ 20__ р.

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи _____

керівник роботи _____
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено на засіданні кафедри від “___” _____ 20__ р. № ____.

2. Строк подання студентом роботи _____

3. Вихідні дані до роботи _____

4. Перелік питань, які потрібно розробити) _____

5. Дата видачі завдання _____

Додаток В
Взірець форми відгуку наукового керівника

ВІДГУК
на дипломну роботу

студента _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

на тему: _____
(назва теми)

(Текст відгуку)

Загальна оцінка дипломної роботи та висновки щодо рекомендації до захисту в ЕК.

Науковий керівник _____
(посада, місце роботи)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

« ____ » _____ 20__ р.

Додаток Д
Взірець оформлення рецензії на дипломну роботу

РЕЦЕНЗІЯ

на дипломну роботу за другим (магістерським) рівнем освіти
студента спеціальності 205 Лісове господарство

_____ (прізвище, ім'я, по батькові)

на тему: _____

(назва теми)

(науковий керівник _____)

(прізвище та ініціали)

Обсяг проекту _____

Кількість рисунків і таблиць _____

Кількість сторінок записки _____

а) короткий зміст магістерської роботи та прийнятих рішень

б) висновок про відповідність завданню _____

в) характеристика виконання кожного розділу проекту, ступінь використання магістрантом останніх досягнень науки і техніки та передових методів роботи _____

г) зауваження до виконаної роботи _____

д) позитивні сторони _____

е) оцінка оформлення роботи та пояснювальної записки до проекту _____

ж) відгук про проект у цілому _____

з) інші зауваження та пропозиції _____

і) оцінка магістерської роботи _____

Рецензент: _____

(посада, місце роботи, прізвище, ім'я, по батькові)

« ____ » _____ 20__ р.

(підпис)

Додаток Е
Взірець оформлення змісту дипломної роботи

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	стор.
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	стор.
ВСТУП.....	стор.
РОЗДІЛ 1. ЗНАЧЕННЯ І РОЗВИТОК ЛІСОВОГО ТА ДЕКОРАТИВНОГО РОЗСАДНИЦТВА В УКРАЇНІ (огляд літератури)..	стор.
1.1. Значення лісокультурної справи для лісового господарства України.....	стор.
1.2. Види, методи та способи створення лісових культур.....	стор.
РОЗДІЛ 2. ПРИРОДНО-КЛІМАТИЧНІ УМОВИ МІСЦЯ РОЗТАШУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	стор.
2.1. Місцезнаходження підприємства й економічні умови регіону.....	стор.
2.2. Характеристика клімату.....	стор.
2.3. Характеристика рельєфу та ґрунтового покриття.....	стор.
2.4. Лісорослинні умови.....	стор.
РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТУВАННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР.....	стор.
3.1. Обґрунтування доцільності створення лісових культур на лісокультурних ділянках.....	стор.
3.2. Системи і способи обробітку ґрунту під лісові культури.....	стор.
3.3. Технологія створення лісових культур.....	стор.
3.4. Технологія проведення агротехнічних доглядів.....	стор.
РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЛІСОВИХ КУЛЬТУР.....	стор.
РОЗДІЛ 5. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ.....	стор.
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВИРОБНИЦТВУ.....	стор.
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	стор.
ДОДАТКИ.....	стор.

Додаток Ж
 Приклади ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ОПИСУ
 ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ з урахуванням
 Національного стандарту України ДСТУ 8303:2015

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Один автор	Кобецька Н.Р. Дозвільне і договірне регулювання використання природних ресурсів в Україні: питання теорії та практики: монографія. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2016. 271 с.
Два автори	Ґрещук В.В., Кононенко В.І. Українські мовознавці: нотатки. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2020. 118 с.
від трьох до шести авторів	Арсенич П., Гаврилів Б., Угорчак Ю. Краєзнавці Прикарпаття. Довідник (XX ст.). Івано-Франківськ: Плай, 2002. 116 с. Сучасні тенденції розвитку торговельної мережі України: монографія / О.М. Азарян, Е.М. Локтев, Б. Хал-лір, В.О. Соболев, Д.В. Гаркуша. 2-ге вид., переробл. і доп. Донецьк: Дон НУЕТ, 2009. 400 с.
Без автора: за назвою	У глибинах людського буття. Літературознавчі студії / вступ. стаття В.Г. Полтавчука. Одеса: Маяк, 2005. 640 с. (Серія «Бібліотека Шевченківського комітету»).
редактор	Психологія і педагогіка життєтворчості / за ред. Л. В. Сохань, І. Г. Єрмакова. Київ: ІЗМН, 1996. 792 с.
редактор і автор	Фріс П. Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю (загальні питання). <i>Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та прикладні проблеми</i> : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса, проф. В. Б. Харченка. Івано-Франківськ ; Харків, 2016. С. 23–24.
Переклад з іншої мови	Цивільний кодекс Галичини / пер. з нім. М. Мартинюка, О. Павлишинець. Івано-Франківськ: Вавилонська бібліотека, 2017. 272 с.
Монографія / колективна монографія	Мафтин Н. У пошуках «Grand» стилю: західноукраїнська та еміграційна проза міжвоєнного двадцятиліття: монографія. Івано-Франківськ: ЛіК, 2011. 328 с. Історія Івано-Франківська в XX – на початку XXI ст.: до 350-річчя міста Івана Франка: колективна монографія / за ред. В. Грабовецького. Івано-Франківськ: ПНУ ім. В. Стефаника, 2012. 336 с.
Багатотомний документ: загалом	Гошівська обитель Богородиці на Ясній Горі в Карпатах: у 3 т. /заред. М.В. Кугутяка. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2018-2021.

окремий том	Гошівська обитель Богородиці на Ясній Горі в Карпатах: у 3 т. / заред. М.В. Кугутяка. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2021. Т. 2: Ясногірський монастир у документальних джерелах ХХ – початку ХХІ століть. 810 с.
Довідкові видання: енциклопедія	Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський та ін. Київ, 2004. 824 с. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Енциклопедія: до 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки / Івано-Франків. облдержадмін. та ін.; редкол.: М. Кугутяк та ін. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2019. 712 с.
словник	Ємець О.І. Політекономія: словник термінів та понять. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. 44 с.
довідник	Весоловський О.В. Короткий довідник з граматики з тренувальними вправами для студентів II курсу факультету іноземних мов, що вивчають німецьку мову як другу іноземну. Івано-Франківськ, 2020. 62 с.
Стаття-онлайн	Грищенко О. Ф. Дослідження сутності проблеми: місце та роль в процесі розроблення та прийняття маркетингових інноваційних рішень. <i>Ефективна економіка</i> . 2012. № 7. URL: http://www.economy.наука.com.ua/?op=1&z=1289&p=1 .
Матеріали конференції	Ілляшенко С. М. Маркетинг знань: роль і завдання. <i>Тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу» (27–29 вересня 2012 року)</i> . Суми: Папірус, 2012. С. 102–104.
Стаття в збірнику	Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Роль web-культури в формуванні устійливого розвитку організації. <i>Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. О. Ф. Балацького (м. Суми, 24–26 квітня 2013 р.)</i> : у 4 т. / за заг. ред. О. В. Прокопенко. Суми: Сумський держ. ун-т, 2013. Т. 1. С. 109–111.
Сайт	Сайт журналу «Маркетинг і менеджмент інновацій». URL: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua .
Автореферат	Ілляшенко С. М. Економічна ефективність управління вибором стратегічних зон господарювання (на прикладі сегментації ринків збуту машинобудівних підприємств): автореф. дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.07.01 «Економіка промисловості». Суми: СумДУ, 1995. 26 с.
Стандарт	Системи управління якістю. Вимоги: ДСТУ ISO 9001-2001. [Чинний від 2001-06-27]. Київ: Держстандарт України, 2001. 25 с. (Національні стандарти України).

Дисертація на здобуття наукового ступеня	Біловодська О. А. Організаційно-економічні основи управління вибором напрямків інноваційного розвитку промислових підприємств: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04. Суми: СумДУ, 2004. 179 с.
Законодавчі та нормативні документи	<p>Господарський кодекс України : за станом на 16 січня 2003 р. <i>Відомості Верховної Ради України (ВВР)</i>. Офіц. вид. Київ: Парлам. вид-во, 2003. 192 с.</p> <p>Закон України Про інноваційну діяльність: прийнятий 4 лип. 2002 року № 40-IV. <i>Голос України</i>. 2002. № 144. 9 серп. С. 10–12.</p> <p>Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України). Ф. 348. Товариство «Просвіта», м. Львів. Оп. 1. Спр. 2941: Списки членів філіалу в м. Коломия. 1880– 1916 рр. 68 арк.</p> <p>Статистичний бюлетень: за січень-серпень 2010 р. / відп. за вип. Н. П. Павленко. Київ: Держкомстат України, 2010. 190 с.</p>

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Факультет природничих наук

кафедра лісового і аграрного менеджменту

Дмитрик Павло, Коляджин Ігор

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО НАПИСАННЯ ТА ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ ЗА
ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

(для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 205 Лісове господарство)

Івано-Франківськ - 2024